

GROENE HARTPAD

Oase van rust
en eldorado voor
vogelaars

Het Groene Hart tussen de steden Rotterdam, Den Haag, Leiden, Haarlem, Amsterdam en Utrecht ligt als een gemeenschappelijke weide midden in de Randstad. Het oude veenweidegebied wordt bewust groen gehouden.

Voor wandelaars zijn de polders met hun uitgestrekte weilanden, omzoomd door sloten en slootjes, waar vogels als de grutto, kievit en tureluur leven, ideaal.

Tekst Wim Huijser Fotografie Marleen Annema, Hans Verschaagen, John van der Krogt, Marlene van den Bos, Rob Jansen, Dirk Rompel, Werkgroep Groene Hartpad, Nivon

D

De naam zou volgens de overlevering in vogelvlucht zijn geboren. Het verhaal wil dat de Nederlandse luchtvaartpionier Albert Plesman al voor de Tweede Wereldoorlog Midden-Holland zag liggen als het 'groene hart' voor een omliggende 'randstad'. Inmiddels zijn beide begrippen al 65 jaar ingeburgerd.

Het Groene Hartpad heeft een lengte van 202 kilometer en is opgedeeld in elf etappes, aangevuld met een twaalfstal rondwandelingen, op elke etappe één. Officieel begint de route in Woerden. Ten zuidoosten daarvan wordt eerst een aantal historische plaatsjes aangedaan, waarna het pad naar het westen draait en min of meer evenwijdig aan de Lek richting Rotterdam voert. Via Delfland, Zoetermeer en de zuidelijke Rijnstreek gaat het vervolgens met een noordelijke boog door het gebied De Venen terug naar Woerden. Halverwege het hele parcours is er voor de liefhebbers nog de doorsteek Alphen aan den Rijn–Gouda–Stolwijk.

Op de parkeerplaats aan de Damweg onder Oudewater, nabij het natuurgebied Willeskop, heb ik afgesproken met padcoördinator Dirk Rempel om met hem de eerste rondwandeling uit de nieuwe wandelgids te lopen. Hij heeft de wandeling uitgekozen omdat deze achttien kilometer lange route het Groene Hart in optima forma toont.

VEENLANDSCHAP

De zon schijnt, maar de wind is nog gemeen als we de rugzakken omhangen. Dirk schetst in grote lijnen de route die we zullen volgen. Eerst volgen we de achterkade, een lange houtkade waarop je je bijna in een bos waant, en waar het in de watertjes naast het pad wemelt van watervogels. In noordelijke richting gloort de kerktoeren van Oudewater.

Onderweg doet Dirk het verhaal van het gebied nog

In de verte zien we nog net de hoogbouw van Utrecht. De andere kant op strekt de leegte zich tot het dorp Vlist uit

maar eens uit de doeken. Hoe de Hollands-Utrechtse laagvlakte in de loop van vele eeuwen is ontstaan door de groei van een dikke, natte veenlaag, een moerassige wildernis die door ontwatering geschikt werd gemaakt voor landbouw, veehouderij en het winnen van turf. Dat gebeurde van de 10de tot de 13de eeuw in de tijd dat de veenmoerassen van de Hollandse Duinen tot aan de Utrechtse Heuvelrug door de Duitse Keizer in leen waren gegeven aan de bisschoppen van Utrecht en de graven van Holland. Dat alles door middel van menselijke arbeid van onvrije boeren en kolonisten, en met niet meer gereedschap dan spaden en houten kruiwagens. De bedoeling was de ontgonnen gronden vooral te gebruiken voor akkerbouw. Maar toen de natte bodem dat steeds moeilijker maakte, gingen de boeren over op veeveelt. Het zogeheten cope-landschap dat op deze wijze was ontstaan is tot op de dag van vandaag kenmerkend voor het Groene Hart.

Kerkepad bij Polsbroek.

“De indeling van ontginningen was heel strak”, legt Dirk uit. “En dat is het nog steeds. De stroken land kennen een vaste afmeting van ongeveer 110 meter bij 1250 meter. Door het graven van parallelle ontwateringssloten ontstonden hoeves met circa 14 hectare grond. Daarvan kon een agrarisch gezin goed leven.” De aanduiding ‘cope’ is terug te vinden in de namen van polders en plaatsen als Benschop, Willeskop, Nieuwkoop en Boskoop.

OEROUDE GROND

We gaan een metalen bruggetje over en volgen een weidepad richting Polsbroek, gevolgd door een graskade die in het voorjaar ongetwijfeld omzoomd

zal zijn door fluitenkruid en geel raapzaad. “Oeroude grond”, benadrukt Dirk. “In duizend jaar niets veranderd.” We staan stil en draaien driehonderd-zestig graden in de rondte. Om ons heen trekken drie hazen vol de sprint aan. In de verte zien we nog net de hoogbouw van Utrecht. De andere kant op strekt de leegte zich tot aan het dorp Vlist uit. We lopen verder. Het Cabauwe kerkenpad voert vervolgens naar het Benedeneind Noordzijde, waar we in het lintdorp langs oude boerderijen wandelen.

Naast de verkevelingspatronen herinneren oeverwallen, veenplassen, dijken en kaden nog aan de ontstaansgeschiedenis van het Groene Hart. Vanaf de Middeleeuwen concentreerde de bewoning zich op de zandige oeverwallen van riviertjes. Toen het veen geleidelijk inklonk door ontwatering, vormden ze de hoogstegelegene delen van het gebied. Dijken en kaden moesten worden opgeworpen om land en water gescheiden te houden.

In Polsbroek lopen we parallel aan twee weteringen. Het is volgens Dirk hier dat het begrip wetering rond 1200 voor het eerst werd aangetroffen. >

Natuurlijk heeft dat alles te maken met afwateren. De gegraven watergang lag meestal evenwijdig aan de ontginningsbasis, zoals een dijk of oeverwal.

COMPLETE VERRASSING

Met de winning van turf was het gedaan nadat in 1826 in Rotterdam de eerste gasfabriek van Nederland was gebouwd. Gas werd de brandstof voor de toekomst. Ook voor het behoud van het landschap was dat een zegen. Wat overbleef was een waterrijk gebied dat echter nog altijd een probleem kent. Door het inklinken van het veen, droge zomers en landbouw zakt de bodem onder het Groene Hart nog altijd. Gevolg is dat op sommige plaatsen zout water aan de oppervlakte komt. En doordat het veen in aanraking komt met zuurstof gaat het oxideren, waardoor broeikasgassen vrijkomen.

“Het was voor ons een complete verrassing dat we hier dicht bij huis zo’n enorm gebied met rust en ruimte tegenkwamen”

Het is een jaar of negen geleden dat Dirk Rempel samen met zijn vrouw voor het eerst in dagetappes het Groene Hartpad liep. “We waren al wandelaars en wilden eens iets anders. We wonen in Den Haag en het was daardoor voor ons een complete verrassing dat we hier dicht bij huis zo’n enorm gebied met rust en ruimte tegenkwamen. Het voelde echt als een oase te midden van de Randstad.”

Het leek Dirk, toen hij ging stoppen met werken, leuk om iets met de wandeling te gaan doen. Aanvankelijk wilde hij markeerder worden, maar toen hij bij Nivon, de beheerder van het pad, op de website keek, ontdekte hij ook een vacature voor padcoördinator.

“Dat leek me ook leuk, en zo ben ik begonnen. Ik heb geen diepgaande kennis van landschappen, maar ik ben in mijn werk in de ICT ook altijd met organiseren en informatiemanagement bezig

Watertoren Pietje Potlood bij Nieuwkoop.

Uitkijktoren bij het vogelrijke natuurgebied de Willeskop; rustplekje; zicht op Oudewater; padcoördinator Dirk Rempel.

geweest.” Die ervaring heeft hij goed kunnen toepassen in zijn nieuwe rol. Vanaf het begin is Dirk de grondlegger van de nieuwe gids geweest. Hij heeft veel nieuwe ideeën ingebracht en deze ook uitgewerkt. Ook was hij altijd beschikbaar om alle gaten dicht te lopen en legde hij de basis voor de website van het Groene Hartpad. “Op die manier ben ik ook qua kennis het landschap ingetrokken en ben ik mij er verder in gaan verdiepen.” Tegelijk houdt Dirk als coördinator de werkgroep – veldwerkers worden ze ook wel genoemd – bij elkaar die het pad onderhoudt. De bijeenkomsten die hij organiseert zijn deels voor de gezelligheid, maar dienden ook om de inhoud van de wandelgids bij elkaar te krijgen. De tips van markeeders waren daarbij van harte welkom. Dirk: “Het is ook belangrijk hoe je het verhaal in tekst en beeld

presenteert. Het maken van de nieuwe gids was een zoektocht en zeker iets van de lange adem. Soms blijkt dan dat ideeën niet gerealiseerd kunnen worden. Zo wilde ik graag een uitvouwbare kaart, maar dat bleek uiteindelijk niet te passen. Dat is jammer, maar toen de gids eenmaal in de winkel lag, was ik wel trots dat we het met onze werkgroep samen hebben gedaan.”

KAASAUTOMAAT

Maar met het maken van een routegids houdt het werk niet op. De markeringen moeten twee keer in het jaar gecontroleerd worden en daarnaast is er het meldingsstelsel. “Wanneer je als wandelaar ontdekt dat er ergens een bordje ontbreekt, kun je dat aan mij melden, zodat ik dat weer door kan zetten naar degene die er het dichtst in de buurt woont. Daarnaast zijn er de routewijzigingen. De achterkade waarover we in het begin liepen is een jaar of vijf geleden aan de route toegevoegd. Dat begint met een voorstel van een markeerder. >

Die keek daar al jaren naar, maar het pad was grotendeels overgroeid. Maar voor je de route kan verleggen moet er, als dat nodig is, nog wel toestemming worden geregeld. Dat hoort ook bij mijn rol en die van de markeerder.”
We passeren een Landwinkel. Het bord geeft aan dat deze 's morgens gesloten is, maar omdat het tegelijk een Rustpunt is, hopen we er toch koffie te kunnen krijgen. Helaas blijkt dat niet het geval. Er was blijkaar nog niet op vroege wandelaars gerekend. Onder de overkapping met picknicktafel staat wel een kaasautomaat. We trekken allebei onze betaalpasjes tevoorschijn en kiezen een stuk verpakte kaas voor thuis. Goudse kaas is van origine Stolwijkse kaas, weet Dirk. De soort dankt de naam Goudse kaas aan het feit dat hij al eeuwenlang in

Gouda wordt verhandeld. Zo overtroefde de stad toch weer de faam van het dorp. Het is stil om het Rustpunt, al passeert er wel geregeld agrarisch verkeer. Als we onze boterhammen tevoorschijn halen, komt ook de boerderijkat, die ons al enige tijd zat te begluren, poolshoogte nemen.

VOOR ELK WAT WILS

Samen met zijn vrouw is Dirk ook het Marskramerpad (LAW 3) gaan lopen, van Den Haag naar Bad Bentheim aan de Duitse grens. “Voor een lijnwandeling moet je altijd wel wat organiseren”, zo is zijn ervaring. “Op sommige plekken kan dat met het openbaar vervoer wat omslachtig zijn. Je kan natuurlijk ook fietsen meenemen op de auto. Maar

Kasteelpoort van Montfoort; in de rust en ruimte van de Steine Tiendweg; bruggetje over een van de talloze watergangen; boerderij langs de Benschopperwetering.

“Je wordt het ook wat zat als je allerlei vogels ziet en hoort, maar niet weet wat het zijn. Ik heb daarom een vogelcursus gedaan”

je hebt niet altijd zin om aan het eind van een lange wandeling nog vijftien kilometer tegen de wind in terug te fietsen naar je beginpunt. Wat je dan doet is eerst kijken hoe de wind staat. En wanneer je door wilt lopen kan dat natuurlijk.”
In vakanties is het meestal wel mogelijk om door te blijven lopen, al moet je dan wel weer een overnachtingsplaats regelen. Toch lopen de meeste wandelaars de trajecten als dagwandeling. Daarom zijn aan het Groene Hartpad op elke etappe rondwandelingen toegevoegd. “Het wordt daardoor voor elk wat wils”, stelt Dirk. “Ik heb weleens een wandelaar gehoord die elk traject tot halverwege loopt en daarna weer omdraait. Ook dat is mogelijk. Veel wandelaars improviseren en zoeken zelf een andere route, bijvoorbeeld via knooppunten, om terug te keren naar hun startpunt. Daarnaast proberen we ook jongeren te trekken en mensen met een korte spanningsboog. Die willen niet elf weekenden achter elkaar delen van dezelfde route lopen, maar wel incidenteel een rondwandeling maken.”
Hoeveel lopers het Groene Hartpad telt, weet Dirk niet. Hij ziet natuurlijk af en toe mensen met de gids lopen, maar het blijft toch giswerk. Bovendien: als alle wandelaars nagenoeg dezelfde snelheid lopen, haal je elkaar vrijwel niet in. “Het is in elk geval niet de hoeveelheid van het Pieterpad. Je hebt de doe-het-zelf-wandelaars, die hebben zelfs geen routegids nodig en je hebt de mensen die wat meer achtergrondinformatie willen. Zo hebben wij in onze gids alle bankjes onderweg aangegeven evenals de horecapunten, zodat je je wandeling goed kan plannen. Dat het hele pad duidelijk in etappes is ingedeeld biedt een goed handvat, maar er zijn ook wandelaars die liever zelf hun eigen etappelengte bepalen.”

VOGELMAGNEET

Opnieuw lopen we in de volle lengte door een cope-strook. “Geef het landschap een glimlach”, staat er op een gekantelde reuzekruiwagen. Voor ons staat een uitkijktoren aan de rand van natuurgebied Willeskop, dat wordt omschreven als “een vogelmagneet in de polder”. Lepelaar, grutto, roerdomp,

kleine zwaan en blauwborst hebben hier evenals de broedende kiekendief hun domicilie. Ruim twintig jaar geleden is het waterrijke gebied aangelegd met rietmoeras en bloemrijke graslanden. De laatste graafmachines waren nog maar net vertrokken of de vogels daalden er neer. Ondertussen is het een eldorado voor vogelaars. Door het wandelen van het Groene Hartpad is ook Dirk de vogels meer gaan ontdekken. “Als je toch aan het lopen bent is het wel leuk om te kijken wat voor interessants je onderweg tegenkomt. Je wordt het ook wat zat als je allerlei vogels ziet en hoort, maar niet weet wat het zijn. Ik heb daarom ook een vogelcursus gedaan bij de vogelwacht van Delft. Dat neemt niet weg dat herkennen toch lastig blijft.”
Om het water in het natuurgebied schoon te houden leidt Staatsbosbeheer het eerst naar een helofytenfilter. Dat klinkt nogal technisch, maar het bestaat uit riet en andere planten die het water zuiveren en daarbij ook nog bloeiende ‘kattenstaarten’ opleveren. Vanaf de uitkijktoren overzien we het gebied waar we de afgelopen uren omheen zijn gewandeld. Het is zo voor de hand liggend dat de meeste van de zeven miljoen bewoners van de Randstad er letterlijk in hoge snelheid aan voorbijgaan. Vaak pakken ze de auto en rijden richting de Veluwe of nog verder om ergens te gaan wandelen. Dirk knikt. “Terwijl dit prachtige gebied zo uitgestrekt is. Je loopt zelden achter elkaar aan. We hoeven geen zeven miljoen wandelaars te hebben, maar we proberen mensen er toch enthousiast voor te maken. Dat heeft altijd iets dubbels. Want eigenlijk wil je als wandelaar het pad het liefst voor jezelf houden.” •

WANDELGIDS
Het Groene Hartpad (Streekpad 12) van ruim 200 kilometer neemt je als wandelaar mee langs pittoreske dorpjes, weidse polders en waterrijke gebieden. Met de wandelgids op zak leer je alles over de landschappen, geschiedenis, vogels, flora en andere bijzondere bezienswaardigheden. De gids is uitgegeven door Nivon Natuurvrienden.
Voor meer informatie zie groenehartpad.nl
Bestellen via de Nivon-webshop (nivon.nl/webshop/groene-hartpad) voor € 12,90 excl. verzendkosten bij gebruik van de kortingscode **G129020000**.